Oedemera subrobusta Nakane (*laticollis* auct), en förbisedd skalbaggsart i Nordeuropa

JAN HÖJER

Höjer, J.: *Oedemera subrobusta* Nakane (*laticollis* auct), en förbisedd skalbaggsart i Nordeuropa. **[*Oedemera subrobusta* Nakane (*laticollis* auct), an overlooked beetle species in Northern Europe.]** – Entomologisk Tidskrift 129 (2): 91-94. Uppsala, Sweden 2008. ISSN 0013-886x.

In organizing my *Coleoptera* material from the province of Dalarna, Central Sweden, I discovered that an *Oedemera* specimen collected in 1961, conceived as *Oe. lurida* Marsh 1802, in fact is *subrobusta* Nakane 1954, up to then not recognized as a North European species. I had also a second find collected in the province of Uppland in 1968. According to E. Hyvärinen, examination of Finnish museal material has lately revealed several finds of *subrobusta* in southern Finland. In Europe the species earlier has been interpreted as *laticollis* Seidl 1899, which however is a synonym of the East Asian *robusta* Lewis 1895. It seems as a substantial part of the North European finds of "*Oedemera lurida"* - probably the more northern ones - might be *subrobusta*. This species has a geographic range extending from East Asia to Europe. At least up to 1992 however, it was not verified in Central Europe though reported as not uncommon in e. g. Hungary and observed in the Czech Republik. In 1986 it was reported from Poland and in 2004 from France. A description of the differential characters for the three closely related Swedish species, *Oedemera virescens, lurida* and *subrobusta* is given, including photographs of the penis.

Jan Höjer, Hästskovägen 2, SE 18356 Täby, Sweden. e-mail: jan.hojer@telia.com

Under arbetet med att sammanställa material från 50 års skalbaggssamlande i södra Dalarna hade jag anledning att kontrollgranska en del äldre fynd. Bl a hade jag en notering av *Oedemera lurida* L, som jag gärna ville bekräfta med hänsyn till artens uppenbara sällsynthet i regionen. Djuret plockades fram och allt verkade vara i sin ordning. Dessbättre konsulterades också Die Käfer Mitteleuropas (Kaszab 1969, resp. Lohse & Lucht 1992). Till min stora förvåning visade det sig att det jag hade framför mig var en hanne av en för landet ny art, numera definierad som *Oedemera subrobusta* Nakane 1954. Tidigare har den i regel - såsom i Die Käfer Mitteleuropas - tolkats som *Oedemera laticollis* Seidlitz 1899. (Om namnfrågan mera nedan.)

En större genomgång av samlingen visade att jag hade ytterligare ett exemplar av arten, denna gång från Uppland. Fynddata är: 1. **Dr**, Norrbärke, Torrbo v. Barken juli 1961, en hanne (Fig. 1). 2. **Up**, Almunge, Seglinge, torpet Sågen 15/6 1968, en hanne.

För säker bestämning av *subrobusta* bör man ha en hanne eller ett välbevarat honexemplar. De numera tre svenska arterna *Oedemera virescens* L, *lurida* Marsham och *subrobusta* Nakane är varandra mycket lika till det yttre. Hannar av *virescens* känns dock genast igen på de starkt förtjockade baklåren. Jämfört med de två andra har *subrobusta* bredare halssköld (jämför namnet *laticollis*!). Skillnaden mot *lurida* härvidlag är tydlig hos mina två exemplar. I övrigt är närmare studium av sista bukleden (obs ej tergiten!) och palper det som normalt används vid artbestämningen. Enligt Kaszab (1969) finns en tydlig skillnad beträffande honans sista sternit,

Figur 1. ***Oedemera subrobusta*** *från Dalarna 1961 (Foto förf.)*

Oedemera subrobusta *from Central Sweden, Dalarna 1961.*

Figur 2. Penis av, från höger: ***Oedemera virescens*** *L, (Dalarna),* ***Oe lurida*** *Marsh (Öland) and* ***Oe subrobusta*** *Nakane (Dalarna). Hullingarna på penisspetsen är dubbla på alla tre arterna (Foto förf.)*

Penis in, from left, ***Oedemera virescens*** *L, (Dalarna),* ***Oe lurida*** *Marsh (Öland) and* ***Oe subrobusta*** *Nakane (Dalarna). The barbs on the penis apex are double in all three species.*

enligt Vazquez (2002) inte. Inomartsvariationen är stor när det gäller storlek och färg, även om *virescens* i regel är betydligt större och sällan har tydligt blååktig färgnyans som de två andra. Artbestämning se Tabell 1.

Omedelbart utslagsgivande är hannens genitalkaraktärer. Här finns ett bra exempel på diagnosvärdet hos genitalierna inom vissa skalbaggssläkten: en stor yttre likhet förenad med markant olikhet och konstans, speciellt i penisformen (Fig. 2). Att *subrobusta* inte tidigare uppmärksammats är förvånande av flera skäl, bl a med hänsyn till att hannens genitalier ibland är delvis synliga även utan dissekering.

Oedemera subrobusta Nakane (=*laticollis* auct) är en östlig art, utbredd från Sibirien till Sydosteuropa, ställvis vanlig i Ungern ("in Ungarn findet man die Art überall in Sumpfgebieten") och förmodligen förekommande också i andra delar av Sydosteuropa (Kaszab 1969). Men ännu 1992 var den inte noterad för Mellaneuropa i Die Käfer Mitteleuropas (Lohse & Lucht 1992). Under senare år har den dock rapporterats från södra Polen (Borowiec 1986) och från franska Alperna, genom fynd 2003, (Brustel & Roge 2004). Först i det senare fallet används namnet *subrobusta* Nakane. Vázquez (2002) och Löbl & Smetana (2008) tar upp fynd även i Schweiz och Tjeckiska republiken, samt ett flertal sydosteuropeiska länder. Troligen har arterna *lurida* Marsham och *subrobusta* Nakane/*laticollis* auct hittills varit sammanblandade inte bara i Sverige utan i hela Nord- och Mellaneuropa.

Båda mina *subrobusta*-fynd är som synes gamla, och det är rimligt att anta att denna art döljer sig under många "*lurida*"-fynd i Nordeuropa. I artparet *Oedemera virescens* och *Oe. lurida* är den senare mer sparsamt uppträdande och sydligt utbredd. Även *lurida* är dock rapporterad så långt norrut som i Lycksele lappmark (Lundberg 1995) resp i Mellersta Finland och Västnorge.

Min misstanke var att många, speciellt nordliga, *lurida*-fynd i Norden i själva verket gällde *subrobusta*. Under slutfasen av arbetet med det-

Tabell 1. Några artskiljande karaktärer för ***Oedemera subrobusta*** *och närstående arter.*
Some diagnostic characters for ***Oedemera subrobusta*** *and closely related species.*

Karaktär/ *Character*	*virescens*	*lurida*	*subrobusta*
halssköld *pronotum*	bredd = längd *breadth = length*	bredd < längd *breadth < length*	bredd > längd *breadth > length*
hannens baklår *male back femur*	starkt förtjockade *strongly enlarged*	normala *normal*	mycket svagt förtjockade *very slightly enlarged*
honans sista bukled *female last sternit*	med inskärning *with indentation*	utan inskärning, konisk m tvär spets *no indentation, conic, with square end*	utan inskärning, (bred, subparallell, m. brett avskuren spets*.) *no indentation, (broad and subparallell with square end.*)*
täckvingebehåring *elytral hairs*	lång *long*	kortare *shorter*	mycket kort *very short*
maxillarpalper *maxillary palps*	skarpt o snett avskurna i spetsen *sharply, obliquely cut in the end*	flackare avskurna, bredast i mitten *flatter cut, broadest in the middle*	som lurida, men smalare, mer spolformiga *as* ***lurida****, but narrower and more spindleshaped*

*According to Kaszab (1969). Confirmation needed.

ta manus kunde Esko Hyvärinen (pers. medd.) bekräfta denna misstanke: flera finska samlingar har konstaterats innehålla fynd av *subrobusta* under namnet *lurida*, först uppmärksammat 2006 av Seppo Karjalainen. Arten tycks enligt Hyvärinen vara rätt vanlig (”rather common”) i sydöstra och sydvästra Finland (åtminstone ett tiotal fynd), men saknas på Åland, där däremot *lurida* finns. Fynden är ej förut publicerade och uppgifterna återges härmed med meddelarens tillåtelse.

I Vazques verk (2002), som jag först nyligen fick tag på, visar en prick i en kartbild på förekomst av subrobusta i Västsverige (Värmland?). Uppgift om Sverige i Löbl & Smetana (2008) grundas måhända på denna uppgift, varom jag inte vet något närmare. Dessutom har i Artportalen (2008) när detta skrivs tre nya, sannolikt korrekta, landskapsfynd för subrobusta influtit (Bo,Vg, Up). Därmed skulle den kända nordiska utbredningen idag vara ett bälte tvärs över Mellansverige upp till Värmland och Dalarna och vidare längs Finlands sydkust. Troligen kommer många nya fynd att anmälas, inte minst norrut. I detta liksom i andra liknande fall uppstår behov att ompröva tidigare utbredningsuppgifter om den ”gamla” arten, i detta fall *lurida* s str. i Här skulle”Artportalen” kunna göra en insats!

Ytterligare en snarlik art i *virescens*- gruppen har under senare år tillkommit i Mellaneuropas bergstrakter och kan möjligen finnas i Sverige: *Oedemera monticola* Svihla 1968. Arten är stor som *virescens* och har mer glänsande täckvingar och smalare abdominalsegment, men liknar i övrigt *lurida*. Penis är närmast lik *luridas* men har kraftigare hullingar och spetsdelen utanför dessa böjd i 45 gr vinkel (Lohse & Lucht 1992).

Namnfrågan förtjänar en kommentar, om inte annat så för att illustrera hur problematiken kan te sig bakom den namnförbistring som idag är en realitet, ofta frustrerande för faunistiker och ekologer, samtidigt levebröd och stimulerande (inte sällan i överkant!) utmaning för taxonomer och andra. Den aktuella arten har hittills i Europa oftast gått under namnet *laticollis* Seidlitz - så exempelvis i ”Die Käfer Mitteleuropas”. Namnfrågan har utretts något av X.A. Vazquez (2002). Namnet *laticollis* anges där, med hänvisning till Svihla (1999), vara en synonym till *robusta* Lewis 1895, en art som är utbredd i Ostasien (!). Fynden av ”*laticollis* auct” i Europa gäller istället den från Japan beskrivna arten *subrobusta*

Nakane (Nakane 1954), vars utbredning visat sig nå ända in i Västeuropa. Fauna Europaea (2007) och Catalogue af Palaearctic Coleoptera (Löbl & Smetana 2008) redovisar samma synsätt.

Mannen bakom namnet *laticollis,* Georg Seidlitz (1840-1917) var verksam i Osteuropa, bl a nuvarande Tarttu och Kaliningrad. Han är känd genom bl a sina coleopterologiska arbeten ”Fauna Baltica” (1862, 2:a uppl 1891), ”Fauna Transsylvania” mm. Det ligger därför nära tillhands att tro att hans *laticollis* beskrivits på basis av material från Europa, särskilt som litteraturreferenser till arten gäller bokverket ”Die Naturgeschichte der Insekten Deutschlands” (Seidlitz 1899). Om det vore så undrar man varför ett namn från 1954 ska få prioritet. Men närmare kontroll visar att Seidlitz beskrivit en mängd arter ur ostasiatiskt material, bl.a. ett halvdussin *Oedemera*-arter (Löbl & Smetana 2008). Hans *laticollis* kan vara en sådan art. Att den redan var namngiven fyra år tidigare som *robusta* Lewis 1895 är en annan historia. Den felaktiga användningen av namnet *laticollis* har levat kvar länge i Europa, applicerat på den från Ostasien till Sydeuropa spridda art som denna artikel handlar om. Jämnt 100 år efter Seidlitz’ översyn av Oedemeridae (Seidlitz 1899) gjorde Svihla (1999) sin revision av släktet *Oedemera*. I detta verk, som jag ej haft tillfälle att ta del av, bör vidare fakta finnas i denna fråga, t.ex. om Seidlitz typmaterial. Allt verkar inte helt glasklart ännu, men det som gäller idag är de här refererade bedömningarna att artens valida namn ska vara *subrobusta* Nakane 1954.

Tack

Ett hjärtligt tack till Esko Hyvärinen för viktiga synpunkter på manus och för tillstånd att återge finska fynduppgifter.

Litteratur

Borowiec, L. 1986. *Oedemera laticollis* new to Poland. – Prz zool 30:67 (Polen).

Brustel, H. & Roge, J. 2004. – L’Entomologiste, vol 60.

Fauna Europaea 2007. Nätupplaga. – www.faunaeur.org/.

Kaszab, Z. 1969. Oedemeridae. – I: Freude, H., Harde K.W. & Lohse, G.A.(ed), Die Käfer Mitteleuropas, Bd 8. Goecke & Evers, Krefeld.

Lohse, G.A. & Lucht, W.H. 1992. Oedemeridae. – I: Die Käfer Mitteleuropas, Bd 13. Goecke & Evers, Krefeld.

Lundberg, S. 1995. Catalogus Coleopterorum Sueciae – N.R.M., E.F. Stockholm.

Löbl, I. & Smetana, A. (ed) 2008. Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Vol 5 Tenebrionoidea: 366-368. – Apollo Books, Stenstrup.

Nakane,T. 1954. New or little known Coleoptera from Japan and adjacent regions, XI Oedemeridae. – The Scientific Reports of the Saikyo University 1: 171-188.

Seidlitz, G. 1899. Oedemeridae. I Erichson,W.F. (ed) Naturgeschichte der Insekten Deutschlands, Vol 5. – Nicolai, Berlin & Leipzig.

Svihla, V. 1999. Revision of the subgenera Oedemera s.str. – Folia Heyrovskyana Suppl. 4: 1-117.

Vazquez, X.A. 2002. European fauna of Oedemeridae. – Argania Editio, Barcelona.

Från redaktören - utlovade långhorningar och försening

Som några kanske har uppmärksammat hade det första ET-häftet för 2008 beteckningen “nr 1” och inte “nr 1-2” som brukligt är. Orsaken var att det är ett specialnummer om långhorningar på gång och tanken var att det skulle bli ett helt eget nummer under året. Så som tyvärr är vanligt med stora arbeten, så hinner inte författarna få långhorningsartiklen klar förrän nästa år. Så årets sista ET få bli ett dubbelnummer istället. Och vi får börja om med ett “nr 1” nästa år igen.

Detta ETnummer är tyvärr också en dryg månad försenat. Det beror främst på redaktörens pappeldighet under våren - man hinner inte mycket redaktörsskap med tre barn runt omkriong sig. Det finns dock en hel del fina manus på gång mot publicering så sista häftet bör kunna komma i tid före jul.

Mats Jonsell